

Položaj osetljivih grupa u procesu pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji

PREGLED STANJA: POLOŽAJ NACIONALNIH MANJINA
22.12.2021.

Položaj osetljivih grupa iz aspekta ispunjavanja obaveza u procesu pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji

Evropske integracije predstavljaju strateški cilj Vlade Republike Srbije. Proces usvajanja neophodnih zakonskih regulativa i jačanje administrativnih kapaciteta kontinuirano teče od početka pristupnih pregovora 2014. godine. Međutim, radi unapređenja procesa pristupanja Evropska unija (EU) je 5. februara 2020. godine usvojila novu metodologiju pristupanja pod nazivom „Unapređenje procesa pristupanja – kredibilna perspektiva EU za Zapadni Balkan”.¹ Evropska komisija je 9. marta 2021. godine usvojila dokument kojim se nova metodologija primenjuje i na Srbiju i Crnu Goru.² Ova metodologija izmenila je način praćenja uspešnosti Srbije u procesu pristupanja EU tako da se radi dinamičnijeg procesa i ubrzanja reformi koje kandidati treba da sprovedu, pregovaračka poglavlja organizuju po tematskim klasterima. Pregovori će se otvarati u svim poglavljima iz klastera odjednom, nakon što se ispune merila za otvaranje poglavlja. Pregovaračka poglavlja su podeljena u 6 klastera: 1. Osnove; 2. Unutrašnje tržište; 3. Konkurentnost i inkluzivni rast; 4. Zeleni dogovor i održiva povezanost; 5. Resursi, poljoprivreda i kohezija; 6. Spoljni odnosi.

Osetljive grupe svoje mesto imaju prevashodno u okviru prvog (poglavljje 23 Pravosuđe i osnovna prava) i trećeg klastera (poglavljje 19 Socijalna politika i zapošljavanje), a prožimaju se i kroz ostale klastere na svojevrsan način. Ovakva metodologija donela je izvesne promene i unutar institucionalnog sistema Republike Srbije te je u maju 2021. godine usvojena Odluka o formiranju Koordinacije za vođenje pregovora o pristupanju Republike Srbije Evropskoj uniji i Tima za podršku pregovorima.³ Na taj način se nastojalo uskladiti sa novom metodologijom praćenja uspeha u pristupanju Srbije Evropskoj uniji ali i pored izvesnih aktivnosti 2020. godine Srbija nije otvorila nijedno poglavljje, a ni očekivani treći klaster tokom prve polovine 2021. godine. 2020. godina u pogledu evropskih integracija ostaće upamćena kao godina izmene postojećih okvira i prioriteta EU ali i po COVID 19 epidemiji koja je između ostalog negativno uticala na dinamiku procesa evropskih integracija Srbije. Ipak, pomaci postoje. Vlada Republike Srbije usvojila je Pregovaračku poziciju i Akcioni plan za Poglavlje 19 – Socijalna politika i zapošljavanje i revidirani Akcioni plan za Poglavlje 23 – Pravosuđe i osnovna prava.

Sa druge strane primetno je kašnjenje u sprovođenju aktivnosti koje su

predviđene ovim planovima koje su važne za unapređenje položaja osetljivih grupa. Aktivnosti se, pre svega, odnose na poboljšanje strateškog i zakonodavnog okvira i drugih javnih politika od značaja za unapređenje položaja osetljivih grupa. Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike je okončan, a izrada sličnog dokumenta nije predviđena, što je značajno imajući u vidu da ne postoji sveobuhvatni dokument koji uvezuje politike zapošljavanja, obrazovanja, socijalne zaštite i sl. Dodatno, sprovođenje strukturnih reformi u oblasti socijalne zaštite i inkluzije definisanih Programom ekonomskih reformi već nekoliko godina ocenjeno kao ograničeno (*limited*), nedovoljno (*insufficient*) ili delimično (*partial*) implementirano od strane Evropske komisije.⁴

Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije pokrenuo je inicijativu za izradu analitičkog osvrta na položaj osetljivih grupa u kontekstu pristupanja EU sa sledećim ciljem:

- da se poveća vidljivost izazova sa kojima se suočavaju ranjive društvene grupe u Republici Srbiji;
- da se informišu zainteresovane strane o trenutnim procesima u razvoju strateškog i zakonskog okvira u oblasti socijalnog uključivanja;
- da se podstakne dijalog i saradnja na ispunjavanju obaveza u procesu pristupanja Srbije EU u oblasti socijalnog uključivanja.

Serijski informativno-analitički pregledi stanja o položaju ranjivih grupa u kontekstu ispunjavanja obaveza u

procesu evropskih integracija namenjena je širokom krugu zainteresovanih strana: donosiocima odluka, državnoj administraciji i zaposlenima u jedinicama lokalne samouprave, razvojnim partnerima, organizacijama civilnog društva, akademskoj zajednici, novinarima/kama i drugim akterima.

Pregled stanja obuhvata sledeće osetljive grupe: osobe sa invaliditetom, LGBTI, žene, deca, stariji, mladi, Romi i Romkinje, nacionalne manjine, migranti i tražioci azila, osobe koje žive sa HIV-om. Ova analiza tiče se položaja nacionalnih manjina u procesu pristupanja Srbije Evropskoj uniji.

Zakonodavni i strateški okvir na nivou Evropske unije

Evropska unija (EU) je od 2000. godine uvela zakone za borbu protiv rasne diskriminacije i ksenofobije, ali rasne i etničke manjine se i dalje svakodnevno suočavaju sa diskriminacijom i njenim posledicama. Zbog nedostatka podataka i opšteg nedovoljnog izveštavanja o rasističkim incidentima, tačne razmere problema je teško proceniti, međutim, kriza koja je izazvana COVID 19 pandemijom je zabeležila veliki porast izveštaja o rasističkim i ksenofobičnim incidentima, a podaci pokazuju i da su rasne i etničke manjinske grupe nesrazmerno pogođene krizom, sa većom stopom smrtnosti i infekcije⁵. Brojne studije ukazuju na ekonomske implikacije i cenu rasne diskriminacije ne samo za pojedince koji su pogođeni, već i za društvo u celini. Takođe, istraživanje o stavovima građana iz 2019. godine pokazalo je da više od polovine Evropljana smatra da je rasna ili etnička diskriminacija rasprostranjena u njihovoj zemlji⁶.

Da bi se rešila pitanja rasne i etničke diskriminacije i nejednakosti, Evropska komisija je intenzivirala donošenje brojnih strategija i mera. Nakon analiza i izveštaja o stepenu primene relevantnih direktiva EU, Evropska Komisija je zaključila da nedostaje potpuno transponovanje relevantnih direktiva u nacionalna zakonodavstva, kao i da postoje nedostaci u primeni i praćenju sprovođenja direktiva u oblasti rasne jednakosti, prava žrtava i primeni odluka o borbi protiv rasizma i ksenofobije⁷.

Evropska komisija je u martu 2020. predstavila svoje planove za buduću politiku EU o jačanju ljudskih prava i demokratije u spoljnim postupcima EU. **Akcionni plan EU za period 2020-2024⁸** konkretnije definiše prioritete EU i zemalja članica u njihovim odnosima sa trećim zemljama. Osnovni cilj je dosledno i koherentno promovisanje ljudskih prava i demokratije u svim oblastima spoljnog delovanja EU. U operativnom smislu, Akcionni plan ima pet linija delovanja: Zaštita i osnaživanje pojedinaca; Izgradnja otpornih, inkluzivnih i demokratskih društava; Promovisanje globalnog sistema za ljudska prava i demokratiju; Nove tehnologije: iskorišćavanje mogućnosti i rešavanje izazova; Postizanje rezultata zajedničkim radom. Akcionni plan za period 2020-2024 oslanja se na dva prethodna akciona plana koja su usvojena 2012. i 2015, kao i na strateški okvir EU za ljudska prava i demokratiju iz 2012. godine.

U septembru 2020. godine Evropska komisija je usvojila Saopštenje: **Unija jednakosti - Akcionni plan EU protiv rasizma 2020-2025⁹**, najavljujući preispitivanje postojećeg pravnog okvira EU i niz novih zakonodavnih mera u ovoj oblasti.

Takođe je usvojena **Strategija EU o pravima žrtava za period 2020-2025¹⁰**; **Strateški okvir EU za jednakost, inkluziju i učešće Roma¹¹**; **Akcionni plan za integraciju i inkluziju za 2021-2027¹²** koji je Evropska komisija predstavila krajem 2020. godine.¹³ Ključne oblasti integracije su: obrazovanje, zaposlenje, zdravstvena zaštita i stanovanje, dok je dodatni fokus, između ostalog, stavljen na uključivanje svih aktera društva, na aktivno učestvovanje u zajednici, kao i na proces dugoročne integracije. Akcionim planom za integraciju i uključivanje nadopunjuju se postojeće i buduće strategije EU-a za podsticanje ravnopravnosti i socijalne kohezije, a cilj je da se osigura potpuna uključenost i učešće svih stanovnika u evropskim društvima.

Prvi Evropski samit protiv rasizma održan je 19. marta 2021. godine, a Evropski Parlament je u donetim rezolucijama pozvao na okončanje strukturnog rasizma i diskriminacije, rasnog profilisanja i policijske brutalnosti, kao i na pravo na miran protest¹⁴.

Principi jednakosti i zabrana diskriminacije na osnovu rasnog i etničkog porekla imaju pravni osnov u Ugovorima EU: Ugovor o Evropskoj uniji¹⁵, Ugovor o funkcionisanju Evropske unije¹⁶, kao i u Povelji o osnovnim pravima EU¹⁷, koja prema Lisabonskom ugovoru ima istu pravnu težinu kao Ugovori. Povelja izričito navodi da su svi jednaki pred zakonom i da je zabranjena svaka diskriminacija zasnovana na bilo kom osnovu: pol, rasa, boja, etničko ili društveno poreklo, genetske karakteristike, jezik, vera ili uverenje, političko ili bilo koje drugo mišljenje, pripadnost nacionalnoj manjini, svojina, rođenje, invaliditet, starosti ili seksualna orijentacija¹⁸.

Okvir i odluka za borbu protiv rasizma i ksenofobije iz 2008. godine, daju osnov za zakone i mere zemalja EU za prepoznavanje i sankcionisanje rasizma i ksenofobije. Kao manifestacije rasizma i ksenofobije navode se: javno podsticanje nasilja ili mržnje prema grupi ili prema jednom članu grupe na osnovu rase, boje, vere, nacionalnog ili etničkog porekla. Pored podsticanja nasilja i mržnje, poricanje i trivijalizacija genocida, zločina protiv čovečnosti i ratnih zločina takođe predstavljaju prekršaj koji je nužno sankcionisati.¹⁹

Jedan od prvih važnih instrumenata EU za zabranu diskriminacije zasnovane na rasnom i etničkom poreklu bila je Direktiva o rasnoj jednakosti iz 2010. godine²⁰, koja je primenila princip jednakog tretmana bez obzira na rasno ili etničko poreklo i koja obavezuje države članice da usvoje relevantne antidiskriminacione zakone u različitim oblastima: zapošljavanja, uslova na radu, obrazovanja, socijalne zaštite, stanovanja, zdravstvene zaštite, udruživanja.

Cilj Direktive o pravima žrtava²¹, je da se osigura da žrtve kriminala i nasilja dobiju odgovarajuće informacije, podršku i zaštitu i da mogu da učestvuju u krivičnom postupku. Države članice moraju da obezbede da žrtve kriminala budu priznate i tretirane na dostojanstven, osetljiv i profesionalan način u skladu sa svojim individualnim potrebama i bez ikakve diskriminacije.

Direktiva o audiovizuelnim medijskim uslugama²² zahteva od država članica da osiguraju da usluge koje pružaju pružaoци medijskih usluga u njihovoj nadležnosti ne sadrže nikakvo podsticanje na nasilje ili mržnju usmerenu protiv grupe lica ili člana

grupe na osnovu bilo kog svojstva koje je navedeno u Povelji o osnovnim pravima.

Strategijom za ljudska prava i demokratiju Evropske unije iz 2012²³, godine, EU je potvrdila svoju posvećenost promovisanju i zaštiti svih ljudskih prava, bilo građanskih i političkih, ili ekonomskih, socijalnih i kulturnih. U Strategiji je naglašeno da će EU nastaviti da promoviše slobodu izražavanja, mišljenja, okupljanja i pridruživanja, i da će promovisati slobodu veroispovesti ili uverenja i boriti se protiv diskriminacije u svim oblicima kroz borbu protiv diskriminacije na osnovu rase, etničke pripadnosti, starosti, pola ili seksualne orijentacije i zalaganja za prava dece, osoba koje pripadaju manjinama, starosedelaca, izbeglica, migranata i osoba sa invaliditetom.

EU je pozvala sve države da sprovedu odredbe Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima i ratifikuju i primene ključne međunarodne sporazume o ljudskim pravima, uključujući osnovne konvencije o radnim pravima, kao i regionalne instrumente za ljudska prava²⁴.

U skladu sa tim, važno je pomenuti **Okvirnu konvenciju Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina**²⁵ kao jedan od najsveobuhvatnijih evropskih sporazuma koji štiti prava osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama. To je prvi pravno obavezujući multilateralni instrument posvećen zaštiti nacionalnih manjina širom sveta, a njegovu implementaciju nadgleda međunarodni Savetodavni komitet posvećen isključivo pravima manjina. Komitet ministara Saveta Evrope usvojio je Okvirnu konvenciju 1994. godine, primenjuje se od 1998. godine i pravno je obavezujući

instrument u skladu sa međunarodnim pravom, a zemlje članice Saveta Evrope usklađuju odredbe Okvirne konvencije sa nacionalnim specifičnostima kroz nacionalno zakonodavstvo i politike.

Delovanje Saveta Evrope zasnovano je na principu da je zaštita manjina deo univerzalne zaštite ljudskih prava i pored Okvirne konvencije, važni standardi koji uređuju položaj nacionalnih manjina su i: **Evropska povelja o socijalnim pravima Saveta Evrope**²⁶ koji štiti prava nacionalnih manjina u socijalnoj i ekonomskoj sferi; **Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima**²⁷ sa fokusom na zaštiti i promociji prava na upotrebu jezika nacionalnih manjina.

Okvirnom konvencijom određuju se prava koja uživaju pojedinci koji pripadaju nacionalnim manjinama i komplementarne obaveze koje države poštuju. Prava koja uživaju pojedinci koji pripadaju nacionalnim manjinama uključuju: slobodno izražavanje etničkih, kulturnih, jezičkih i verskih identiteta; pravo na nediskriminaciju; uživanje u slobodi okupljanja, udruživanja, izražavanja misli i verskih ubeđenja; korišćenje manjinskih jezika u kontaktu sa vlastima u oblastima u kojima žive; pravo da utiču na donošenje javnih odluka i politika za pitanja koja utiču na osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama; učestvovanje u kulturnom, socijalnom i ekonomskom životu. **Komplementarne obaveze koje države treba da poštuju uključuju:** promovisanje efektivne jednakosti; očuvanje i razvoj manjinskih kultura, religija i jezika; promovisanje međukulturnog dijaloga i zaštita osoba koje pripadaju manjinama od neprijateljstva ili nasilja; promovisanje raznovrsnog medijskog prostora sa emitovanjem programa na jezicima

manjina i podrška manjinskim medijima; prikazivanje ličnih imena, imena mesta i drugih topografskih indikacija na jezicima manjina; obrazovanje pristupačno svima i podsticanje interkulturalnosti; nastava i na jezicima manjina u privatnim i državnim školama; promovisanje prava manjina kroz bilateralnu, multilateralnu i prekograničnu saradnju.

Odredbama Okvirne konvencije obuhvaćena je upotreba manjinskog jezika u privatnom i javnom prostoru, kao i pod određenim uslovima, u kontaktima sa institucijama državne uprave. Pravo na jezik osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama prepoznato je u Tematskom komentaru 3 u okviru Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina koja je usvojena 2012. godine.²⁸

U oblasti obrazovanja, odredbama Okvirne konvencije obuhvaćeno je pravo učenja i nastave na manjinskim jezicima kako u državnim tako i u privatnim školama, i na svim nivoima. Ove obaveze su komplementarne sa obavezama koje su definisane u **Evropskoj povelji o regionalnim i manjinskim jezicima**.²⁹ Države članice Saveta Evrope su takođe obavezne da se bave međukulturnim obrazovanjem u nastavnom programu, uključujući predmete kao što su građansko obrazovanje i podučavanje istorijskog i tekućeg doprinosa nacionalnih manjina društvu u celini. To bi trebalo da poveća znanje, toleranciju i da podstakne interkulturalni dijalog. Od država se traži da obezbede jednak pristup obrazovanju, uključujući preduzimanje afirmativnih mera. Tematski komentar broj 1: Komentar o obrazovanju u okviru Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina³⁰, usvojen je 2006. godine.

Države članice Saveta Evrope bi trebalo da promovišu učešće osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama u kulturnom, socijalnom i ekonomskom životu, kao i u javnim poslovima. To u praksi znači da se osobama koje pripadaju nacionalnim manjinama pruža šansa da učestvuju u konsultacijama i odlukama koje utiču na njih u tim sferama. Tematski komentar br. 2: Efektivno učešće lica koje pripadaju nacionalnim manjinama u kulturnom, društvenom i ekonomskom životu i u javnim poslovima, usvojen je 2008. godine³¹, a savetodavni komitet je objavio Izveštaj o aktivnostima za period 2018–2020, u kome značajno mesto zauzima tema o demokratskom učešću nacionalnih manjina.

Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina omogućava praćenje položaja nacionalnih manjina kako bi se procenio način na koji se Konvencija sprovodi u državama. Na osnovu praćenja i procene stanja u ciklusima od 5 godina, kreiraju se specifične preporuke za unapređivanje zaštite manjina u svakoj zemlji. Države pripremaju periodične izveštaje a Savetodavni komitet Saveta Evrope koji čini 18 nezavisnih eksperata zadužen je za usvajanje mišljenja specifičnih za pojedinačne zemlje. Na osnovu mišljenja Savetodavnog komiteta, Komitet ministara dalje priprema rezoluciju koja sadrži zaključke i preporuke državi koje se odnose na dalju primenu Okvirne konvencije.³²

Da bi se podstakli razgovori o merama koje treba preduzeti za unapređivanje zaštite manjina, organizuju se sastanci/seminari u državama u kojima je završen proces praćenja. Ovakav dijalog okuplja sve zainteresovane strane, vladina i nevladina tela i omogućavaju da se

dotatno i zajednički ispituju načini da se zaključci i preporuke dalje realizuju u praksi.

Aktuelni zakonodavni, strateški i institucionalni okvir u Republici Srbiji u pogledu zaštite prava nacionalnih manjina

Srbija je višenacionalna i višekulturna država u kojoj uz većinski srpski narod žive i pripadnici velikog broja nacionalnih manjina i različitih religijskih i jezičkih grupa koje se među sobom razlikuju po brojnosti, prostornom razmeštaju, etničkim, religijskim, jezičkim, kulturnim i obrazovnim običajnim i drugim osobenostima.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, nacionalne manjine čine oko 13% stanovništva Republike Srbije.³³ Najbrojnije nacionalne manjine su Mađari (najzastupljeniji su u Regionu Vojvodine), zatim Romi (Region južne i istočne Srbije i Region Vojvodine) i Bošnjaci (pretežno žive u Regionu Šumadije i zapadne Srbije). U značajnom broju ima i Slovaka, Hrvata, Crnogoraca, Vlaha, Rumuna, Makedonaca, i u nešto manjem broju Bugara, Rusina, Bunjevaca, Nemaca, Slovenaca, Albanaca, Ukrajinaca, Poljaka, Aškalija i Grka.

Zakonski i strateški okvir usklađeni su sa opšteprihvaćenim međunarodnim standardima, a saglasno Ustavu Republike Srbije.³⁴

Ustavom Republike Srbije³⁵ zagarantovana su ljudska i manjinska prava i kao takva, služe očuvanju ljudskog dostojanstva i ostvarenju pune slobode i jednakosti svakog pojedinca u pravednom, otvorenom i demokratskom društvu, zasnovanom na načelu vladavine prava. Ustavnim odredbama je zabranjena svaka

diskriminacija, neposredna ili posredna, po bilo kom osnovu, a naročito po osnovu rase, pola, nacionalne pripadnosti, društvenog porekla, rođenja, veroispovesti, političkog ili drugog uverenja, imovnog stanja, kulture, jezika, starosti i psihičkog ili fizičkog invaliditeta. Odredbe o ljudskim i manjinskim pravima tumače se u korist unapređenja vrednosti demokratskog društva, saglasno važećim međunarodnim standardima ljudskih i manjinskih prava, kao i praksi međunarodnih institucija koje nadziru njihovo sprovođenje. Kada je u pitanju zaštita prava nacionalnih manjina, Ustav propisuje da svako ima pravo na sudsku zaštitu ako mu je povređeno ili uskraćeno neko ljudsko ili manjinsko pravo garantovano Ustavom, kao i pravo na uklanjanje posledica koje su povredom nastale. Građani imaju pravo da se obrate međunarodnim institucijama radi zaštite svojih sloboda i prava zajemčenih Ustavom.

Ključni zakoni kojima se u Republici Srbiji uređuju prava i položaj nacionalnih manjina su: Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina³⁶, Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina³⁷, Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisama³⁸, Zakon o matičnim knjigama³⁹, Zakon o zabrani diskriminacije⁴⁰. Ustavom, pomenutim i drugim zakonima garantuju se i štite individualna i kolektivna prava pripadnika nacionalnih manjina, a posebno pravo na kulturnu autonomiju u oblastima obrazovanja, službene upotrebe jezika, informisanja i kulture.

Od 2016. godine, intenzivirano je unapređenje pravnog okvir kojim se reguliše položaj nacionalnih manjina. Usvojene su Izmene i dopune pomenutih zakona i unapređena je raspodela sredstava namenjena manjinama, aktiviranjem Budžetskog fonda za nacionalne manjine.

Kroz izmene i dopune Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina i Zakona o matičnim knjigama 2018. godine, stvoreni su uslovi za unos podataka o nacionalnoj pripadnosti u matičnu knjigu rođenih u skladu sa ustavnim principom slobodnog izražavanja nacionalne pripadnosti. U maju 2021. godine, usvojene su Izmene i dopune Zakona o zabrani diskriminacije koje se odnose na razbijanje predrasuda o rasi, boji kože, nacionalnoj pripadnosti, jeziku, verskom poreklu, seksualnoj orijentaciji i invaliditetu, čime je dodatno unapređen pravni okvir.

Takođe, u periodu od 2017. godine do 2020. godine izmenjeni su: Zakon o zaposlenima u autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave⁴¹, Zakon o javnim agencijama⁴², Zakon o državnim službenicima⁴³, Zakon o zaposlenima u javnim službama⁴⁴ i Zakon o Centralnom registru obaveznog socijalnog osiguranja,⁴⁵ čime je obezbeđen mehanizam za prikupljanje sveobuhvatnih informacija o zastupljenosti nacionalnih manjina u javnoj upravi na svim nivoima, poštujući standarde u oblasti zaštite ličnih podataka.

Akcioni plan za sprovođenje prava nacionalnih manjina⁴⁶ usvojen je 2016. godine, a osnovni okvir za izradu Akcionog plana predstavljaju Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina Saveta Evrope, Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima, kao i Izveštaj Ekspertske misije Evropske komisije za nacionalne manjine. Akcioni plan je u potpunosti usklađen kako sa krovnim strateškim dokumentom Akcionim planom za pregovaračko poglavlje 23, tako i sa ostalim relevantnim strateškim dokumentima: Strategijom za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2016. do 2025. godine⁴⁷, Strategijom za prevenciju

i zaštitu od diskriminacije 2014 - 2018. godine⁴⁸, Strategijom razvoja obrazovanja u Srbiji do 2030. godine⁴⁹, Strategijom reforme javne uprave za period 2021 - 2030. godina⁵⁰.

Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2013. do 2018. godine⁵¹, je prva takva strategija koja je usvojena kao usaglašen sistem mera, uslova i instrumenata javne politike koje je Republika Srbija trebalo da sprovede radi sprečavanja odnosno smanjenja svih oblika i posebnih slučajeva diskriminacije. Strategijom su obuhvaćena sva lica i grupe lica s obzirom na njihovo lično svojstvo, a posebno nacionalne manjine i osetljive društvene grupe koje su najčešće izložene diskriminaciji. U toku 2019. godine, urađena je Analiza efekata, kao polazne osnove za izradu nove Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije, formirana je Radna grupa i očekuje se izrada i usvajanje nove strategije u narednom periodu.

Nova Strategija razvoja obrazovanja do 2030. godine⁵² uvažava potrebe unapređivanja kvaliteta obrazovanja i vaspitanja pripadnika nacionalnih manjina. Strategijom je previđeno dalje unapređivanje inicijalnog obrazovanja nastavnika na maternjem jeziku putem akreditacije studijskih programa na visokoškolskim ustanovama za obrazovanje nastavnika na jeziku nacionalne manjine, a radi obezbeđivanja kvalifikovanog nastavnog kadra. Takođe, u planu je i razvijanje studijskih programa za srpski kao nematernji jezik i srpski kao strani jezik na univerzitetima, a radi obezbeđivanja kvalifikovanog kadra.

Previđena je i akreditacija programa stručnog usavršavanja na jezicima nacionalnih manjina, posebno onih manjina koje žive na prostoru izvan Vojvodine. Prepoznata je i potreba da kroz programe nastave i učenja učenici većinskog naroda upoznaju kulturu nacionalnih manjina koje žive na prostoru Srbije, kao i da se obezbede uslovi za razvoj interkulturalnog obrazovanja putem primene međupredmetnog pristupa u redovnoj nastavi kao i u vannastavnim aktivnostima.

Od 2020. godine, aktivnosti koje imaju za cilj unapređenje položaja nacionalnih manjina, sprovodi Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog u skladu sa nadležnostima.⁵³

Radi ostvarivanja prava na samoupravu u kulturi, obrazovanju, obaveštavanju i službenoj upotrebi jezika i pisma, pripadnici nacionalnih manjina u Republici Srbiji mogu izabrati svoje nacionalne savete. **Pravni položaj i ovlašćenja nacionalnih saveta nacionalnih manjina uređen je Zakonom o nacionalnim savetima nacionalnih manjina.**

Nacionalni savet upisuje se u Registar nacionalnih saveta. **Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog nadležno je za vođenje Registra nacionalnih saveta nacionalnih manjina, raspisivanje i sprovođenje izbora za članove nacionalnih saveta nacionalnih manjina, vođenje Posebnog biračkog spiska nacionalne manjine⁵⁴, kao i nadzor nad zakonitošću rada i akata nacionalnih saveta nacionalnih manjina.** Nacionalni savet stiče svojstvo pravnog lica upisom u Registar.

U Registar nacionalnih saveta nacionalnih manjina upisane su 23 nacionalne manjine i rad nacionalnih saveta je javan. Pripadnici 22 manjinske zajednice su konstituisali svoje nacionalne savete, dok Izvršni odbor saveza jevrejskih opština Srbije po zakonu vrši funkciju nacionalnog saveta⁵⁵.

Sredstva za finansiranje rada nacionalnih saveta obezbeđuju se iz budžeta Republike Srbije, budžeta autonomne pokrajine i budžeta jedinice lokalne samouprave, donacija i ostalih prihoda, a postupak raspodele sredstava iz budžeta Republike Srbije uređen je Uredbom o postupku raspodele sredstava iz budžeta Republike Srbije⁵⁶

za finansiranje rada nacionalnih saveta nacionalnih manjina. Sredstva iz budžeta autonomne pokrajine raspoređuju se u skladu sa odlukom nadležnog organa AP, nacionalnim savetima koje imaju sedište na teritoriji autonomne pokrajine dok se sredstva koja se obezbeđuju u budžetu jedinica lokalne samouprave, raspoređuju u skladu sa odlukom nadležnog organa lokalne samouprave, nacionalnim savetima koji imaju sedište na teritoriji te opštine ili grada, ili u kojima nacionalne manjine dostižu najmanje 10% od ukupnog broja stanovnika jedinice lokalne samouprave, ili nacionalnim manjinama čiji je jezik u službenoj upotrebi na teritoriji jedinice lokalne samouprave⁵⁷.

Poseban birački spisak je službena evidencija u koju se upisuju pripadnici nacionalne manjine koji imaju biračko pravo. Poseban birački spisak je stalan i redovno se ažurira, putem savremenih tehnologija, kao elektronska baza podataka. Pripadnici nacionalne manjine upisuju se u poseban birački spisak isključivo na lični zahtev, kada ispune

opšte uslove za sticanje biračkog prava propisane zakonom. Pripadnik nacionalne manjine može biti upisan u samo jedan poseban birački spisak. Poseban birački spisak vodi se za 22 nacionalne manjine i to za pripadnike: albanske, aškalijske, bošnjačke, bugarske, bunjevačke, vlaške, grčke, egipatske, mađarske, makedonske, nemačke, poljske, romske, rumunske, ruske, rusinske, slovačke, slovenačke, ukrajinske, hrvatske, crnogorske i češke nacionalne manjine⁵⁸.

Savet za nacionalne manjine⁵⁹ je radno telo Vlade Republike Srbije koji prati i razmatra stanje ostvarivanja prava nacionalnih manjina i stanje međunacionalnih odnosa u Republici Srbiji a u čiji sastav ulaze nadležni državni organi i predsednici svih nacionalnih saveta nacionalnih manjina. **Zadaci Saveta su da:** prati i razmatra stanje ostvarivanja prava nacionalnih manjina i stanje međunacionalnih odnosa u Republici Srbiji; predlaže mere za unapređenje pune i delotvorne ravnopravnosti pripadnika nacionalnih manjina; prati ostvarivanje saradnje nacionalnih saveta nacionalnih manjina sa državnim organima, kao i organima autonomne pokrajine i jedinica lokalne samouprave; razmatra uslove za rad nacionalnih saveta nacionalnih manjina i predlaže mere u toj oblasti; prati ostvarivanje međunarodnih obaveza Republike Srbije u oblasti ostvarivanja prava pripadnika nacionalnih manjina; razmatra međunarodne sporazume koji se odnose na položaj nacionalnih manjina i zaštitu njihovih prava u postupku njihovog zaključivanja; razmatra nacрте zakona i drugih propisa od značaja za ostvarivanje prava nacionalnih manjina i o tome daje mišljenje Vladi i potvrđuje simbole, znamenja i praznike nacionalnih manjina na predlog nacionalnih saveta nacionalnih manjina.

Ocena i pregled stanja i obaveza Republike Srbije u procesu pristupanja EU

Republika Srbija je u procesu pridruživanja EU bila u obavezi da usvoji Akcioni plan za ostvarivanje prava nacionalnih manjina u okviru Pregovaračkog poglavlja 23 – Pravosuđe i osnovna prava. Akcioni plan je usvojen 2016. godine, čime je Republika Srbija pokazala svoje strateško opredeljenje za unapređenje institucionalnog i zakonodavnog okvira u oblasti ljudskih i manjinskih prava i sloboda.⁶⁰ Akcioni plan nema postavljen vremenski okvir važenja dokumenta, a u nedostatku prethodnog strateškog dokumenta, kao i konkretnog *acquis communautaire* Evropske Unije, Akcioni plan je izrađen prvenstveno polazeći od preporuka iz Trećeg mišljenja Savetodavnog komiteta o sprovođenju Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina i sadrži strateške ciljeve koji su postavljeni u skladu sa preporukama Okvirne konvencije Saveta Evrope i usklađen je sa drugim relevantnim strateškim dokumentima Republike Srbije.

Poglavlje 23 – Pravosuđe i osnovna prava odnosi se na ispunjavanje političkih kriterijuma koji su osnovni preduslov daljih evropskih integracija država u procesu pristupanja.⁶¹ Na nivou Evropske unije mali je broj propisa koji regulišu materiju koja je obuhvaćena ovim poglavljem, jer je najvećim delom ostavljeno državama članicama da na najbolji način urede ova pitanja i da kroz najbolju evropsku praksu poštuju standarde koji su temeljne vrednosti na kojima počiva Evropska unija. Osnovna prava obuhvataju čitav spektar obezbeđivanja zaštite ljudskih i manjinskih prava. Evropska povelja o ljudskim pravima

i slobodama je deo pravnih tekovina Evropske unije, a pravne tekovine Evropske unije obuhvataju i sve međunarodne instrumente u ovoj oblasti, a pre svega međunarodne instrumente usvojene u okviru Saveta Evrope i Ujedinjenih nacija.

U julu 2020. godine usvojen je revidirani Akcioni plan za Poglavlje 23⁶² koji je usmeren na postizanje prelaznih merila iz zajedničke pozicije EU. O unapređenju položaja nacionalnih manjina, govori se u odeljku: Osnovna prava i istaknuto je da će Republika Srbija nastaviti da unapređuje svoj zakonodavni i normativni okvir u oblasti zaštite i promocije osnovnih prava najosetljivijih društvenih grupa u skladu sa pravnim tekovinama EU, međunarodnim i evropskim standardima i najboljim praksama.

U Izveštaju o napretku Srbije iz 2021. godine⁶³, navodi se da je zakonski okvir za poštovanje i zaštitu manjina i kulturnih prava široko uspostavljen i u skladu sa Okvirnom konvencijom Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina. Zakonodavni i institucionalni okvir za poštovanje osnovnih prava je mahom uspostavljen. Međutim, treba obezbediti doslednu i efikasnu primenu okvira. Institucije za zaštitu ljudskih prava treba da se ojačaju i njihova nezavisnost da se garantuje, između ostalog i kroz obezbeđivanje neophodnih finansijskih i ljudskih resursa.

Sprovođenje „Akcionog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina” Srbije i relevantnog zakonodavstva mora dalje da dovede do konkretnog poboljšanja efikasnog ostvarivanja prava pojedinaca koji pripadaju nacionalnim manjinama u celoj zemlji.

U svom četvrtom mišljenju o primeni Konvencije, Savetodavni komitet Saveta Evrope utvrdio je приметно odstupanje u zaštiti manjinskih prava između Autonomne Pokrajine Vojvodine i drugih regiona Srbije, i preporuka je da se poboljša zaštita prava nacionalnih manjina van Vojvodine. Savetodavni komitet je takođe naglasio potrebu za uspostavljanjem održivog okvira za prikupljanje podataka i za revitalizaciju međuetničkih odnosa, uzimajući u obzir potrebu da se većina u srpskom društvu uključi u integraciju i uključivanje nacionalnih manjina⁶⁴.

Novo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog uspostavilo je dobru saradnju sa nacionalnim savetima nacionalnih manjina. Uspešno funkcionisanje Saveta nacionalnih manjina ostaje važno, uključujući obezbeđivanje njihovog održivog finansiranja. Fond za nacionalne manjine povećan je u 2020. godini u odnosu na prethodne godine, ali je u 2021. godini ostao isti kao 2020. godine. Budžet za 2021. godinu je inicijalno bio smanjen za 20%, ali je nakon mišljenja Saveta, budžet povećan⁶⁵.

Lokalni saveti za međunacionalne odnose osnovani su u svakoj od 73 opštine u kojima je takva obaveza propisana zakonom; međutim, puna primena njihovog mandata tek treba da se ostvari, jer članovi saveta nisu uvek bili imenovani ili se saveti ne sastaju često⁶⁶.

Prema oceni iz Izveštaja o napretku, uprkos zakonskoj obavezi da se uzme u obzir etnički sastav stanovništva, **nacionalne manjine ostaju nedovoljno zastupljene u državnoj upravi.** Na osnovu izmenjenog Zakona o državnim službenicima, finalizovane su pripreme za uspostavljanje registra javnih službenika,

uz mogućnost dobrovoljnog izjašnjavanja o nacionalnoj pripadnosti, međutim ovaj sistem nije uvek operativan.

Republički Savet za nacionalne manjine, u saradnji sa svim nacionalnim savetima nacionalnih manjina, radio je na **pružanju neophodnih informacija o vakcinaciji COVID-19** i vodio informativnu kampanju na jezicima nacionalnih manjina o preventivnim merama protiv bolesti COVID-19.

Prema oceni Evropske komisije postignut je napredak u oblasti obrazovanja. Proces pripreme i štampanja udžbenika na jezicima manjina nastavljen je i doneo je pozitivne rezultate. Usvojen je novi nastavni program za nastavu srpskog kao nematerjalnog jezika, a nastavljena je i podrška spoljnih saradnika u jednom broju osnovnih škola. Objavljivanje udžbenika na manjinskim jezicima za srednje škole i dalje je ograničeno. U konsultacijama sa osam nacionalnih saveta nacionalnih manjina koji realizuju obrazovanje na jezicima manjina, snimljeno je 300 on-line časova srpskog jezika kao nematernjeg jezika, koji su dostupni na nacionalnoj platformi Radio-televizije Srbije⁶⁷.

Iako je budžet Radio-televizije Vojvodine smanjen u septembru 2020, to nije uticalo na dostupnost programa na jezicima manjina. Ukupno gledano, **emitovanje programa na jezicima manjina još uvek nije dovoljno,** osim u Vojvodini. Posle procesa privatizacije medija, emitovanje programa na jezicima manjina ostaje ograničeno i potrebno ga je učiniti održivim⁶⁸.

U julu 2021. godine u okviru programa *Horizontal Facility* za Zapadni Balkan i Tursku⁶⁹ objavljena je **Ex-post analiza o**

realizaciji Akcionog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina za period 2016–2020. godine.⁷⁰ Ova analiza pokazuje da su državni organi pokazali spremnost da doprinesu unapređenju položaja pripadnika nacionalnih manjina i njihovom aktivnom uključivanju u javne politike. Ocena je da su se strateški ciljevi, rezultati i aktivnosti realizovali, ali ne u potpunosti, pre svega zbog metodoloških nedostataka i logičkih nedoslednosti, koje se odnose na neprecizne, nepotpune i nejasno definisane formulacije i nedovoljno konkretne i nemerljive indikatore. Realizacija planiranih aktivnosti bila je otežana zbog nedostatka sistematskog pristupa i logike u implementaciji, kao i zbog nerealnih i ambiciozno postavljenih rokova. Dodatni problem, predstavljao je nedostatak ljudskih resursa, mali broj državnih službenika obučenih za izveštavanje i nedovoljno konkretizovana metodologija za izveštavanje.

Ocenjeno je da su najveća postignuća ostvarena u oblasti zakonskih rešenja i njihove doslednije primene, naročito kada su u pitanju: lični statusni položaj, upotreba jezika i pisma, zastupljenost pripadnika nacionalnih manjina u javnim sektorima i javnim preduzećima i radu nacionalnih saveta nacionalnih manjina. Ostvarene su sve aktivnosti usmerene ka izmeni zakonodavstva neophodnog za stvaranje zakonskog osnova za unos podataka o nacionalnoj pripadnosti u zbirke podataka i kreiranje mera afirmativne akcije, obuke matičara, unapređenje posebnog biračkog spiska i upisu lica u matičnu knjigu rođenih putem naknadnog upisa. Takođe, ostvaren je napredak u vezi sa pravom na upis ličnog imena u matične knjige na jeziku i pismu pripadnika nacionalne manjine, izmenom normativnog okvira i podizanjem kapaciteta putem obuka

i obavezne instrukcije kao i putem uspešnog nadzora.⁷¹

Ključne preporuke za unapređenje položaja nacionalnih manjina u kontekstu pristupanja Republike Srbije EU

U narednom periodu, neophodno je unaprediti proces praćenja i procenu realizacije Akcionog plana za unapređenje položaja nacionalnih manjina i praćenje realizacije Akcionog plana za Poglavlje 23. U revidiranom Akcionom planu za Poglavlje 23 ističe se značaj usvajanja nove Strategije za prevenciju i zaštitu od diskriminacije sa pratećim Akcionim planom i usvajanje izmene Zakona o zabrani diskriminacije u skladu sa pravnim tekovinama EU. Zakon o zabrani diskriminacije⁷² je usvojen u maju 2021. godine a rad na Strategiji je pri kraju. Takođe se ističe neophodnost uspostavljanja sistema za praćenje i izveštavanje, kao i jačanje i obezbeđivanje adekvatnih institucionalnih kapaciteta za primenu zakona i realizaciju strateških ciljeva. U skladu sa tim, **neophodno je ubrzati rad na izradi i usvajanju nove Strategije za prevenciju i zaštitu od diskriminacije** i rad na izgradnji kapaciteta zaposlenih u relevantnih institucijama sistema.

U narednom periodu, neophodno je **unaprediti mehanizme saradnje sa organizacijama civilnog društva i Savetima nacionalnih manjina** i važno je da Pregovaračka grupa za Poglavlje 23, Koordinaciono telo i Sekretarijat nastave da koriste konsultativne mehanizme i uključivanje svih zainteresovanih strana u proces praćenja realizacije Akcionog plana i podnošenje predloga i komentara na nacрте relevantnih dokumenata.

Neophodno je dalje unapređenje aktivnosti koje su usmerene ka podizanju svesti javnosti o pravima nacionalnih manjina i poštovanju kulturne i jezičke različitosti, kroz podršku proizvodnji medijskih sadržaja. Važno je dalje unapređenje procesa i povećanje sredstava koja su dostupna za sufinansiranje projekata u oblasti javnog informisanja na jezicima nacionalnih manjina. Svrha projektnog sufinansiranja proizvodnje medijskih sadržaja na jezicima nacionalnih manjina je da doprinese nepristrasnom, blagovremenom i potpunom informisanju pripadnika nacionalnih manjina; očuvanje kulturnog i jezičkog identiteta nacionalnih manjina u Republici Srbiji i podsticanje kreativnosti u svim oblastima javnog života nacionalnih manjina.

Aktivnosti usmerene ka podizanju kvaliteta osnovnog i srednjeg obrazovanja na jezicima nacionalnih manjina se sprovode kroz sprovođenje konkursa za finansiranje i sufinansiranje aktivnosti, programa i projekata nacionalnih saveta nacionalnih manjina, ali je **neophodno dalje obezbediti dostupnost udžbenika na jezicima nacionalnih manjina za svaku školsku godinu**. Usvojen je i primenjuje se Pravilnik o prepoznavanju diskriminacije u obrazovanju, koji je usmeren na prevenciju diskriminacije i segregacije nacionalnih manjina u obrazovanju ali je dalje neophodno unaprediti primenu ovog Pravilnika na nivou škola, kao i aktivnosti koje promovišu multikulturalnost na nivou škola i šire društvene zajednice.

Republika Srbija sprovodi svoj pravni okvir koji se odnosi na prava osoba pripadnika manjina, kao i „Akcioni plan za ostvarivanje prava nacionalnih manjina” i time doprinosi delotvornom

i jednakom sprovođenju preporuka Savetodavnog komiteta Saveta Evrope o sprovođenju Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina. Srbija je u prethodnom periodu učinila veliki napredak u stvaranju zakonodavnog i institucionalnog okvira, ali je neophodno da se pojačaju dalji naponi kako bi se obezbedilo da se prava pripadnika i pripadnica nacionalnih manjina pravilno promovišu i sprovode u svim oblastima. U narednom periodu je neophodno dalju pažnju posvetiti unapređenju položaja nacionalnih manjina u oblasti obrazovanja, upotrebi manjinskih jezika, pristupu medijima i verskim službama na manjinskim jezicima i adekvatnoj zastupljenosti u javnoj upravi.

Rezolucija CM/ResCMN(2021) o primeni Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina usvojena od strane Komiteta ministara 2021. godine⁷³, sadrži preporuke za naredni period do pripreme petog periodičnog izveštaja:

- **Uspostavljanje održivog okvira za prikupljanje podataka zasnovanog na ljudskim pravima o pitanjima** koja su značajna za pristup pravima pripadnika nacionalnih manjina, kao i promocija komplementarnih kvalitativnih i kvantitativnih istraživanja u cilju procene situacije prava nacionalnih manjina uz efektivno uključivanje pripadnika nacionalnih manjina u proces praćenja realizacije i kreiranja nacionalnih politika;
- **Sprovođenje preporuka Zaštitnika građana koje su navedene u Posebnom izveštaju**

o Savetima nacionalnih manjina i međuetničkim odnosima. Dalja realizacija nezavisnih kvalitativnih i kvantitativnih istraživanja koja pokazuju nivo i prirodu međuetničkih odnosa, uključujući odnose između osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama i osoba koje pripadaju većinskoj populaciji; praćenje aktivnosti koje su usmerene na revitalizaciju međuetničkih odnosa, u konsultacijama sa osobama koje pripadaju nacionalnim manjinama i jedinicama lokalne samouprave, uzimajući u obzir potrebu uključivanja većinske populacije u integraciju i uključivanje nacionalnih manjina u srpsko društvo.

- **Promocija multikulturalne i interkulturalne perspektive u obrazovanju,** uključujući razvoj programa razmene između zajednica, na svakom nivou obrazovanja; obezbediti, što je pre moguće i najkasnije do datuma objavljivanja petog Periodičnog izveštaja, da kroz proces koji uključuje efikasno učešće osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama, nastavni program istorije i nastavni materijal promovišu poštovanje svih grupa u društvu i pružaju široka znanja o manjinama kao integralnog dela srpskog društva; promocija i razvoj modela dvojezičnog ili višejezičnog obrazovanja;
- **Kreiranje održivog okvira za prikupljanje podataka**

zasnovanog na ljudskim pravima unutar javne uprave i na osnovu takvih podataka kreirati, sprovesti i pratiti mere koje doprinose napretku u oblasti većeg uključivanja i zapošljavanja pripadnika nacionalnih manjina u institucije sistema i javne uprave na nacionalnom i lokalnom nivou;

- Pokrenuti **informativnu kampanju vezanu za realizaciju popisa,** kako bi se podigla svest predstavnika nacionalnih manjina o prednostima njihovog učešća u popisu i kako to može biti u njihovom interesu, o mogućnosti višestruke pripadnosti i o njihovim pravima, sa ciljem da se uspešno kombinuje zaštita i promovisanje prava manjina sa prikupljanjem pouzdanih informacija o etničkom sastavu populacija;
- **Obezbediti efikasno učešće lica koja pripadaju nacionalnim manjinama u osmišljavanju metodologije popisa** i u organizaciji i radu popisa i učiniti sve informacije o metodologiji popisa i cilju prikupljanja podataka dostupnim na jezicima nacionalnih manjina;
- **Obezbediti pravo lica koja pripadaju nacionalnim manjinama da osnuju verske institucije, organizacije ili udruženja** uključujući obezbeđivanje da zakonske odredbe kojima se uređuju verske zajednice ne dozvoljavaju diskriminaciju;

- **Praćenje uticaja procesa privatizacije na manjinske medije i realizovati sveobuhvatnu i nezavisnu studiju na ovu temu.** Preduzimanje neophodnih mera za očuvanje održive uređivačke i finansijske nezavisnosti svih manjinskih medija, uključujući one povezane sa nacionalnim savetima nacionalnih manjina.

U Izveštaju Zaštitnika građana takođe se navode relevantni predlozi za poboljšanje položaja pripadnika nacionalnih manjina: Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, treba da, u saradnji sa drugim nadležnim organima, organizuje **obuke za članove nacionalnih saveta nacionalnih manjina u cilju podizanja njihovih stručnih kapaciteta i unapređenje rada; Nacionalni saveti nacionalnih manjina** treba da svoje aktivnosti učine dostupnim široj javnosti i razviju strategiju i mere radi postizanja prepoznatljivosti i javnosti.

Reference:

1. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0057%20%20>
2. Dostupno na: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8536-2021-INIT/en/pdf%20>
3. Službeni Glasnik Republike Srbije, br.41/21 i 46/21
4. Dostupno na: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7473-2020-INIT/en/pdf%2010>
5. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690525/EPRS_BRI\(2021\)690525_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690525/EPRS_BRI(2021)690525_EN.pdf)
6. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2251>
7. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690525/EPRS_BRI\(2021\)690525_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690525/EPRS_BRI(2021)690525_EN.pdf)
8. <https://eucrim.eu/news/eu-action-plan-promotion-human-rights-and-democracy-world/>
9. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0565&qid=1614933148983>
10. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0258>
11. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM:2020.620.FIN>
12. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0758&qid=1615979735104>
13. Dostupno na: https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files_en?file=2020-11/action_plan_on_integration_and_inclusion_2021-2027.pdf
14. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690525/EPRS_BRI\(2021\)690525_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690525/EPRS_BRI(2021)690525_EN.pdf)
15. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12016M002>
16. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12016E067>
17. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12016P%2FTXT>
18. Ibid.
19. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:32008F0913>
20. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0043>
21. Dostupno na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32012L0029>
22. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02010L0013-20181218>
23. <https://eucrim.eu/news/eu-action-plan-promotion-human-rights-and-democracy-world/>
24. https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/131181.pdf
25. Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/minorities/at-a-glance>
26. Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter>
27. Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/european-charter-regional-or-minority-languages>
28. Dostupno na: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800c108d>
29. Dostupno na: https://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Source/CharterText/ExplRpt_ba.pdf
30. Dostupno na: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800bb694>
31. Dostupno na: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800bc7e8>
32. Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/minorities/monitoring>
33. Dostupno na: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2013/Pdf/G201318004.pdf>
34. Dostupno na: http://www.parlament.gov.rs/upload/documents/Ustav_Srbije_pdf.pdf
35. Dostupno na: <http://www.ustavni.sud.rs/page/view/sr-Latn-CS/70-100028/ustav-republike-srbije#d2>
36. Službeni list SRJ br. 11/2002, Službeni list SCG, br. 1/2003 – Ustavna povelja i Službeni glasnik RS, 6p. 72/2009 – dr. zakon, 97/2013 – odluka US i 47/2018.
37. Službeni glasnik RS br. 72/2009, 20/2014 – odluka US, 55/2014 i 47/2018. .. Službeni glasnik RS br. 72/2009, 20/2014 – US i 55/2014.

38. Službeni glasnik RS br. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005 – dr. zakoni, 30/2010, 47/2018 i 48/2018 – ispr.
39. <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2009/20/3/reg>
40. <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2009/22/1/reg/>
41. https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zaposlenima_u_autonomnim_pokrajinama_i_jedinicama_lokalne_samouprave.html
42. <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2005/18/8/reg>
43. <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2005/79/2/reg>
44. <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-zaposlenima-u-javnim-sluzbama.html>
45. <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-centralnom-registru-obaveznog-socijalnog-osiguranja.html>
46. <http://mduls.gov.rs/saopstenja/usvojen-akcioni-plan-za-ostvarivanje-prava-nacionalnih-manjina/?script=lat>
47. Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji 2016–2025. Dostupno na: <https://www.minrzs.gov.rs/sr/dokumenti/predlozi-i-nacrti/sektoz-za-medjunarodnu-saradnju-evropske-integracije-i-projekte/strategija-za-socijalno-ukljucivanje-roma>
48. Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije. Dostupno na: <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/Vlada/strategija/2013/60/1/reg>
49. <https://www.mpn.gov.rs/strategija-razvoja-obrazovanja-i-vaspitanja-u-republici-srbiji-do-2030-godine/>
50. <https://www.paragraf.rs/propisi/strategija-reforme-javne-uprave-republika-srbija.html>
51. <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/Vlada/strategija/2013/60/1/reg>
52. <https://www.mpn.gov.rs/strategija-razvoja-obrazovanja-i-vaspitanja-u-republici-srbiji-do-2030-godine/>
53. Kancelarija za ljudska i manjinska prava je nekadašnja kancelarija pri Vladi Republike Srbije. Postojala je u periodu od 2012. do 2020. godine. Ustanovljena je neposredno nakon reorganizacije državnih resora koji su potpadali pod nadležnost Ministarstva za ljudska i manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu, koje je ukinuto sredinom 2012. godine. U okviru tog ministarstva postojala je Uprava za ljudska i manjinska prava, čiji su poslovi preneti na novostvorenu Kancelariju za ljudska i manjinska prava. Donošenjem novog Zakona o ministarstvima, koji je usvojen 26. oktobra 2020. godine, formirano je novo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, čime su svi poslovi iz oblasti rada dotadašnje Kancelarije za ljudska i manjinska prava prešli pod nadležnost ovog ministarstva.
54. <https://www.minljmpdd.gov.rs/pbs.php>
55. <https://www.minljmpdd.gov.rs/nacionalni-saveti-nacionalnih-manjina.php>
56. <https://www.minljmpdd.gov.rs/budzetski-fond-za-nacionalne-manjine.php>
57. *Ibid*
58. <https://www.minljmpdd.gov.rs/pbs.php>
59. Dostupno na: <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/Vlada/odluka/2016/91/4>
60. <http://mduls.gov.rs/obavestjenja/akcioni-plan-za-ostvarivanje-prava-nacionalnih-manjina/?script=lat>
61. Dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/sr/tekst/30402/revidirani-akcioni-plan-za-poglavlje-23-i-strategija-razvoja-pravosudja-za-period-2020-2025-22072020.php>
62. *Ibid*
63. Dostupno na: <https://europa.rs/wp-content/uploads/2021/10/Serbia-Report-2021.pdf>
64. *Ibid*
65. *Ibid*
66. *Ibid*
67. *Ibid*
68. *Ibid*
69. Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku (Horizontal Facility II) je inicijativa za saradnju Evropske unije i Saveta Evrope za Zapadni Balkan i Tursku. Druga faza programa (u vrednosti od oko 41 milion evra za period od 2019. do 2022. godine) je zasnovana na rezultatima iz prve faze i proširena je na tematska područja od ključne važnosti za region – slobodu izražavanja i slobodu medija.

-
70. Dostupno na: <http://slovinci.rs/wp-content/uploads/2021/09/Ex-post-Analiza-o-realizaciji-AP-za-nacionalne-manjine.pdf>
 71. *Ibid*
 72. <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2009/22/1/reg/>
 73. Dostupno na: <https://rm.coe.int/0900001680a22771>
-

Literatura:

European Commission (2021), *Serbia 2021 Report, Serbia 2021 Report, Accompanying the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2021 Communication on EU Enlargement Policy*, Brussels 2021

European Commission, *EU legislation and policies to fight racial and ethnic discrimination*.
European Parliament resolution of 13 November 2018 on minimum standards for minorities in the EU

Ex-post analiza o realizaciji Akcionog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina, Beograd, 2021

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu, Ambasada Savezne Republike Nemačke u Beogradu i Misija OEBS u Srbiji, *Nadležnosti nacionalnih saveta nacionalnih manjina - Priručnik za nacionalne savete nacionalnih manjina*

Kancelarija Zaštitnika građana, Poseban izveštaj Zaštitnika građana sa preporukama, analiza o stanju u oblasti vršenja javnih ovlašćenja nacionalnih saveta nacionalnih manjina za period 2014 – 2018. godina, Beograd 2019

Kancelarija Zaštitnika građana, *Redovan izveštaj o radu Zaštitnika građana za 2020*, Beograd 2021

Resolution CM/ResCMN(2021)11 on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by Serbia, 2021

Vlada Republike Srbije – Pregovaračka grupa za Poglavlje 23, *Akcionni plan za Poglavlje 23 - Pravosuđe i osnovna prava*. Beograd 2020.

Vlada Republike Srbije – *Akcionni plan za unapređenje položaja nacionalnih manjina*. Beograd 2016

Vlada Republike Srbije – *Izveštaj o sprovođenju Akcionog plana za unapređenje položaja nacionalnih manjina*. Beograd 2021

Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina, *Sl. glasnik RS, br. 72/2009, 20/2014 - odluka US, 55/2014 i 47/2018*

Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina, *Sl. list SRJ, br. 11/2002, Sl. list SCG, br. 1/2003 - Ustavna povelja i Sl. glasnik RS, br. 72/2009 - dr. zakon, 97/2013 - odluka US i 47/2018*

PODRŠKA: Izradu ovog dokumenta omogućila je Vlada Švajcarske u okviru projekta „Podrška unapređenju socijalnog uključivanja u Republici Srbiji“.

NAPOMENA: Ovaj dokument ne predstavlja zvaničan stav Vlade Republike Srbije, kao ni Vlade Švajcarske. Svi pojmovi upotrebljeni u publikaciji u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.
